

287609
с. Білашки
Вінницької області
Погребищенський район
Затоковенко М.Л.

Спогади.

Мені вже йде 63 й і я вже далеко відсторонююсь від усякого писання. Але коли мова зайшла про 33 й вимовчати не можу. Біль розриває душу – хочеться ридати на весь голос.

Страшно трагедія 33 го настигла нашу сім'ю, весь наш рід, майже все село. Але спочатку хотілося б дещо переповісти з історії нашого села (до 33 го) і – як часточки його – історію нашої сім'ї.

В кінці жовтня 1917р. люди почули радісну звістку про перемогу Жовтневої революції, про перші Ленінські Декрети. Скоро встановили Радянську владу і в нашому селі. Керівником і натхненником тих знаменних подій був більшовик Ленінського гарту Безкоровайний Гаврило – шанована всіма Людина.

Йшов 1920 рік. На Петра (саме в жнива) мої майбутні батьки справили весілля. Другого дня уся сім'я: свекруха, свекор, син і невістка пішли в поле жати. Свекруха була моторна – зайняла широку постать, простелила разом 6 перевесел і одночасно клала на них нажаті жмені. Невістка стелила по одному перевеслі, але з усіх сил намагалася не відставати. В обід свекруха й каже ніби в шутку: «Якесь би воно там і було, але ж хлібонька (т. поля в придане) за нею нічого немає». Молодий у відповідь сказав: «Мамо, щоб я більше цього не чув. Ви прийшли на це поле і вона прийшла на це ж поле – якось проживем». Обізвалася й невістка: «То я ж жну на Вашому полі – то й полуднати буду з Вами». Усі усміхнулися і більше про це ніхто нічого не згадував.

В 1921 р. розділили землю. Старим наділили на 3 душі і молодим – на 3 душі. Поля стало більше, ніж було раніше. І яка ж це була невимовна радість, що земля – житниця – уже своя, навіть не батьківська, а своя власна.

Поділ землі проходив більш-менш спокійно. Але не обійшлося без бунтарства і – навіть без жертв. Бунтувалися не ті, що у них було раніше більше поля. А ті, що

зовсім його не мали. Вони й самі не знали чого хочуть. Знали тільки одне, що ніде і нічого робити не хочуть, а живитися чужою працею.

Після одного чергового сходу села, один з таких людиноненависників зненацька наздогнав Безкоровайного Гаврила і з силою вдарив його залізною карлюкою по голові. Від нанесеної рани Безкоровайний помер, важко прохворівши ще кілька років.

Люди одержавши землю, з усією старанністю почали доглядати за нею. Земля щедро віддячувала старанних. Було на полі не побачиш ні бур'янки ні поле глиці. Хліба стояли як мур. Було хліба вдосталь і господарям і було що здати в державу. А щоб мати ще й гроші – люди почали висівати багато цукрових буряків. Буряки родили також на славу. Найважче приходилося восени. Було, пригадують: батько з матір'ю весь день копають буряки. На ніч батько їде додому – треба хазяйство обійти, коней нагодувати. Мати лишається на полі чистити буряки. Чистить усю ніч. Вранці почищені буряки батько відвозить на Погребищенський завод – і знову ж до тієї ж роботи. Так невтомні і невсипущі трудилися тижнями і місяцями. Гроші платили за буряки добрячі.

От люди й почали масово будуватися. На нових садибах за рік-два «виростали» довжелезні вулиці. Так виростили дві вулиці в сторону Погребищ, одна вулиця від Смарженець і одна від Кулешева. Мої батьки побудувалися на старій садибі. Збудували клуню, довжелезні хліви, добротну хату з підвалом, на половину хати і – криницю.

В 1929 році стали організовувати колгоспи. Батько не захотів іти в колгосп – лишився одноосібником. Тримав коні, с-г реманент, обробляв своє поле. Мати записалася в колгосп і стала активною трудівницею.

Десь так, у році 1930, із сусіднього села Педосів прислали нового голову колгоспу Черкаса Якова Андрійовича. От він одного дня йде з жінками жати. Нажали за день по копі (60 снопів). От він і каже: «Оце скільки я нажав – отака буде норма». Другого дня йде з чоловіками косити. Прокосили день. Увечері він каже: «Скільки я прокосив – отака буде норма». І так – на всіх роботах. Люди схвально ставилися до цього. Але, на жаль, не довго довелося так хазяйнувати.

Як грім з ясного неба, або землетрус у Вірменії, так раптово на людей звалилося велике горе – масові арешти членів правління колгоспу, сільських керівників, рядових. В селі вже всевладною ступою почали заходити сталінські «порядки». На керівні пости стали висуватися ті, що шукали легкого хліба. Вони, нероби, з презирством ставилися до трударів, не знали ціни праці, ні трудівникові –

усе в них було ніпочому. Так званою головою с/Ради, а насправді – главарем злочинців – став Кулеша Данилко.

Йшов 1932 рік. Був недорід. На батьковому полі не вродила пшениця, а вродив горох. От батько і загодив контракцію горохом. Але з села подали в район: «Він – злісний спекулянт. Пшеницю попродав дорого. Гороху скупив дешево – і здав контракцію». Схопили батька і кинули за ґрати. Мати півроку оббивала пороги «за щитників» поки вирвала його звідти.

Чорною стіною на людей насунулося страшне мракобісся. Жорстокість, свавілля, деспотизм – стали нормою нового «керівництва» та його сподвижників. Останні й сталінські сатрапи бригадами проводили масові грабежі. Залізними пруттями перекопували садиби, обійстя (шукали тайників). Нишпорили по горах, льохах, коморах, у скринях, навіть, у горшках. Забирали все: виводили скот, забирали зерно, продукти харчування (крупку, муку, цукор і т.д.), картоплю, буряки і яке було майно. Це було – «розкуркулювання».

З людьми поводитися з ким як хотіли: кого – в холодний льох – під замок, кого – за ґрати, кого – на Соловки, кого – замурдували.

З будівлями - так само: над ким хотіли – хати порозбирали, масово розбирали і надвірні будівлі (ніби то для колгоспу), а, насправді, самі розтягали. Чия хата краща – людей викидали, а самі заселялись. В кращому випадку, сімей переселяли в старі хатинки, а в гіршому – на висилку. Так, наприклад, Данилко поселився в добротному хазяйстві сільського фельдшера Сметани Макара Федоровича. Сметану переселив в Євгеньову хату. Євгена – на висилку. Таких випадків у селі було десятки.

У нас забрали все, що було із зерна і продуктів, вивели корову з телям, розібрали клуню, розібрали хліви, криницю. Навіщось тільки залишили хату і коні у возовні.

Данилко ще батькові пригрозив: «Ти думаєш поставив з великими вікнами хату – будеш жити – я тебе без коси заріжу». Дуже скоро збулися «віщі» слова Данилка. Сонячного весняного ранку 1933 року батько живий-здоровий виїхав (сам) на Погребище (7 км). Проїхав тільки половину дороги, до ліска, а там його зупинили навіки. Воза завернули назад. Коні самі привезли мертвого батька додому. Обгорнули батька в ряднину. Труни не було з чого зробити – забрали все. Свої коні востаннє відвезли батька на кладовище.

Не вспіли ми повернутися із цвинтаря додому – явився Данилко. Забрав коні, упряж, воза, с-г реманент і поїхав.

Лишилося нас четверо дітей з матір'ю. Через кілька днів після усього померли з голоду мої меншенькі братик і сестричка. Братик Коля – 1932 р. і сестричка Нінка з 1929 року.

Ми вже харчувалися бур'янами: варили кропиву, щавій, лободу і ін. гризли коріння лопухів, блекоти, об'їдали листя липи, глоду, вишні, акації і ін., їли жом, що залишився після грабіжників.

Уже почали наближатися жнива. А в нас на городі було посіяне жито. От ми з братом уже зачастили до колосків. Було, нарвемо, зімнемо в жмені, провіємо і ласуємо свіжими зернятками. Мати запримітила і каже: «Ось скоро достигне жито – вижнемо, змолотимо, змелемо і будемо їсти». Так вона й зробила: вижала, змолотила – не встигла довіяти – як з-під землі виринув Данилко. Забрав усе жито до зернини (4 мішечки) і повіз. На городі ще лишилося скільки недов'язаних покосиків жита. Переросло берізкою, примочилося дощем поприростало до землі. В погожий день мати його пересушила, пов'язала і змолотила, вже й провіяла. Не встигла внести в хату – є Данилко. Забрав і це, навіть, не погребував, що поросле. Заліз ще на гору. Там висіло наше дрантячко і материні сорочки – згріб ще дві сорочки полотняні і третю перкальову і поїхав.

Ходимо ми вже по стерні – шукаємо загублені колосочки, теребимо і їмо. Аж тут знову явився Данилко. Каже до матері: «Загоди за хату податок – 700 крб., бо подамо в суд». Не знаю, як проходив той «суд». Скінчилося тим, що один з поплічників «главаря» поклав у касу с/Ради (ніби то за мою матір податок) і хату оформили по с/Раді як добровільно продану. Нас з хати випровадили. Ми пішли в стареньку дідуньову хатку, яка стояла при березі. Долівка і стіни до половини в ній були мокрі, але нікуди було діватись. Мати почала ходити в Погребище до людей на поденщину. Виконувала різні, ремонтні роботи. За день роботи давали їй мисочку картопляного лушпиння, або 2-3 кормові бурячки. Бурячки ми поїдали сирими, лушпиння пригрівали на димові – палити не було чим. Так ми перебилися й зиму. Навесні знову більше харчувалися бур'янами. В 1934р. матір гонили в колгосп на роботу. Платили на трудовень по 150 г поцвілої віки або вівсяного послюду і по 5 коп. А податки накладали дуже великі. Приходилось матері ще підробляти на поденних роботах щоб виплачувати податки. Не багато кращим було життя і в наступні 30і роки.

Від голоду, холоду і сирості нас почало ломити в кістках, деформувалася ріст – руки і ноги кривіли, робились коротенькими, животи повитягувані. Ми поробилися рахітними.

Так ми всією сім'єю стали жертвами свавілля і голодного терору сталінських сатрапів.

Ще кілька слів. Брат мій з 1922 року у В.В війні загинув на фронті.

Я з 1926 р. прожила майже весь вік з матір'ю самотньо.

Описала все те, що було в дійсності.

Вибачте за довгі відступи.

З повагою: Марія Лікондрівна Затоковенко
Пенсіонерка
с. Білашки
Погребищенського району
Вінницької області.